

ERVING GOFFMAN DRAMMATURGIYASI

Abdumajidova Shohidaxon Isroiljon qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti "Sotsiologiya"
yo'nalishi talabasi

shohidaxonabdumajidova05@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13137048>

Annotatsiya. Ushbu maqola amerikalik sotsiologik Erving Goffman hayoti, uning nazariyalari, qimmatbaho asarlari, bebaho meroslari haqida so'z boradi. Kanadada tug'ilgan amerikalik sotsiolog, ijtimoiy psixolog va yozuvchi Erving Goffman "XX asrning eng nufuzli amerikalik sotsiologi" nomini oladi. Ma'lumot o'rnida aytib o'tish joizki, uning asosiy izdoshi o'zining farzandi hisoblanadi.

Kalit so'zlar. Ottava, Anjelika Shuyler, Jorj Gerbert Mead, Gerbert Blumer, Mishel Fuko, Per Burdieu, Entoni Giddens, Yurgen Habermas.

ERVING GOFFMAN DRAMATURGY

Abstract. This article is about the life of the American sociologist Erving Goffman, his theories, valuable works, and priceless heritage. Canadian-born American sociologist, social psychologist and writer Erving Goffman is named "the most influential American sociologist of the 20th century." It should be mentioned that his main follower is his child.

Keywords. Ottawa, Angelica Schuyler, George Herbert Mead, Herbert Bloomer, Michel Foucault, Pierre Bourdieu, Anthony Giddens, Jurgen Habermas.

ДРАМАТУРГИЯ ЭРВИНГА ГОФМАНА

Аннотация. Статья посвящена жизни американского социолога Эрвинга Гоффмана, его теориям, ценным работам и бесценному наследию. Американский социолог, социальный психолог и писатель канадского происхождения Эрвинг Гоффман назван «самым влиятельным американским социологом XX века». Следует отметить, что его главным последователем является его ребенок.

Ключевые слова. Оттава, Анжелика Шайлер, Джордж Герберт Мид, Герберт Блумер, Мишель Фуко, Пьер Бурдьё, Энтони Гидденс, Юрген Хабермас.

Kirish. Goffman 1922-yil 11-iyunda Kanadaning Alberta shtatidagi Manvil shahrida Maks Goffman va qizlik qizi Averbax Enn Goffman oilasida tug'ilgan. U asrning boshida Kanadaga hijrat qilgan ukrainalik yahudiylar oilasidan edi. Uning aktrisa bo'lgan Frensis Bay ismli singlisi bor edi. Oila Manitoba shtatidagi Daupin shahriga ko'chib o'tdi, u erda otasi muvaffaqiyatli tikuvchilik biznesini boshqargan. 1937-yildan Goffman o'sha yili oilasi ko'chib kelgan Vinnipeg'dagi Avliyo Jon texnik maktabida o'qidi. 1939-yilda u Manitoba universitetiga kimyo ixtisosligi bo'yicha o'qishga kirdi. U o'qishni to'xtatdi va Jon Grierson tomonidan tashkil etilgan Kanada Milliy Film Kengashida kino sanoatida ishlash uchun Ottavaga ko'chib o'tdi. Keyinchalik u sotsiologiyaga qiziqish uyg'otdi. Shu vaqt ichida u mashhur Shimoliy Amerika sotsiologi Dennis Wrong bilan ham uchrashdi. Ularning uchrashuvi Goffmanni Manitoba universitetini tark etishga va Toronto universitetiga o'qishga kirishga undadi,

u erda u CWM Xart va Rey Birdwhistell qo'l ostida tahsil olib, 1945-yilda sotsiologiya va antropologiya bo'yicha bakalavr darajasini tamomlagan. Keyinchalik u Chikago universitetiga ko'chib o'tdi va u erda sotsiologiya bo'yicha magistr (1949) va PhD (1953) darajasini oldi. Doktorlik dissertatsiyasi uchun 1949-yil dekabrda 1951-yil maygacha Shetland orollaridagi Unst orolida yashab, etnografik ma'lumotlarni to'plagan. Goffmanning "Orollar jamoasida muloqot o'tkazish" (1953) nomli dissertatsiyasi V. Lloyd Uorner, Donald Xorton va Anselm Shtrauslar rahbarligida yakunlandi. 1952-yilda Goffman Anjelika Shuyler Choatga (Sky laqabli) uylandi; 1953-yilda ularning o'g'li Tomas tug'ildi. Anjelika ruhiy kasallikni boshdan kechirdi va 1964-yilda o'z joniga qasd qildi. Akademik faoliyatidan tashqari Goffman fond bozori va qimor o'yinlaridagi qiziqishi va nisbiy muvaffaqiyati bilan mashhur edi. Bir paytlar sevimli mashg'ulotlari va etnografik tadqiqotlari bilan shug'ullanib, Las-Vegasdagi kazinoda pit-boss bo'ldi.

1981-yilda Goffman sotsiologiya Gillian Sankoffga uylandi. Keyingi yili ularning qizi Elis tug'ildi. 1982-yilda Goffman 19-noyabrda Filadelfiyada (Pensilvaniya) oshqozon saratonidan vafot etdi. Uning davomchisi, o'zining suyuqlik farzandi ham sotsiologiya sohasiga katta hissa qo'shgan. Goffman Unst ustida olib borgan tadqiqoti uni o'zining birinchi yirik asari "Kundalik hayotda o'zini ko'rsatish" (1956) yozishga ilhomlantirdi. Chikago universitetini tugatgach, 1954-1957-yillarda Merilend shtatining Bethesda shahridagi Milliy ruhiy salomatlik institutida sport direktorining yordamchisi bo'lgan. U erda olib borilgan ishtirokchilarning kuzatuvini uning ruhiy kasalliklar va umumiy muassasalar haqidagi essellariga olib keldi, bu esa uning ikkinchi kitobi, Boshpana: Ruhiy bemorlar va boshqa mahkumlarning ijtimoiy ahvoli haqidagi essellar (1961) ni tashkil etdi. 1958-yilda Goffman Berkli Kaliforniya universitetining sotsiologiya bo'limida o'qituvchi bo'lib, avval tashrif buyurgan professor, so'ngra 1962-yildan to'liq professor sifatida ishladi. 1968-yilda u Pensilvaniya universitetiga ko'chib o'tdi va Benjamin Franklin nomidagi sotsiologiya va antropologiya kafedrasini oldi asosan Berkli'dagi sobiq hamkasbi Dell Xaymsning sa'y-harakatlari tufayli. 1969-yilda Amerika san'at va fanlar akademiyasining a'zosi bo'ldi. 1970-yilda Goffman Majburiy ruhiy kasalxonaga yotqizishni bekor qilish bo'yicha Amerika assotsiatsiyasi asoschisi bo'ldi va uning Platforma bayonotiga hammuallif bo'ldi. 1971 yilda u "Ommaviy munosabatlar" nomli asarini nashr etdi, unda u sotsiologik nuqtai nazardan ko'rilgan kundalik hayot haqidagi ko'plab g'oyalarini birlashtirdi. Uning yana bir yirik kitobi, Frame Analysis, 1974-yilda chiqdi. U 1977-1978-yillar uchun Guggenxaym stipendiyasini oldi. 1979-yilda Goffman Amerika Sotsiologiya Assotsiatsiyasining Ijtimoiy Psixologiya bo'limidan taniqli stipendiya uchun Kuli-Mead mukofotini oldi. U 1981-1982-yillarda faoliyat yuritgan Amerika Sotsiologiya Assotsiatsiyasining 73-prezidenti etib saylangan, biroq kasallik kuchayib borayotgani sababli prezidentlik murojaatini shaxsan etkaza olmadi. Goffmanga Gerbert Blumer, Emile Dyurkgeym, Zigmund Freyd, Everett Xyuz, Alfred Radklif-Braun, Talkott Parsons, Alfred Shyuts, Georg Simmel va U. Lloyd Uorner ta'sir ko'rsatdi. Tom Bernsning so'zlariga ko'ra, "Xyuz-o'qituvchilarining eng ta'sirlisi" edi. Gari Alan Fine va Filipp Menningning ta'kidlashicha, Goffman hech qachon boshqa nazariyotchilar bilan jiddiy muloqotga kirishmagan, lekin uning ishi ko'plab zamonaviy sotsiologlar, jumladan, Entoni, Yurgen Habermas tomonidan ta'sirlangan va muhokama qilingan. Goffman ko'pincha sotsiologik fikrning ramziy o'zaro ta'sir maktabi bilan bog'langan bo'lsa-da, u o'zini uning vakili

sifatida ko'rmagan va shuning uchun Fine va Menning "aniq bir sotsiologik fikr maktabiga osongina mos kelmaydi" degan xulosaga keladi. Uning g'oyalari ham "bir qancha asosiy mavzularga qisqartirish qiyin"; uning ishini keng ma'noda "inson xulq-atvori haqida umumlashmalarni ishlab chiqishga qaratilgan qiyosiy, sifatli sotsiologiya" sifatida ta'riflash mumkin. Goffman yuzma-yuz muloqotni o'rganishda sezilarli yutuqlarga erishdi, odamlarning o'zaro ta'siriga "dramaturgik yondashuv" ni ishlab chiqdi va ko'plab kontseptsiyalarni ishlab chiqdi, ular ayniqsa kundalik hayotning mikrosotsiologiyasi sohasida katta ta'sir ko'rsatgan. Uning ko'p ishlari kundalik xatti-harakatlarni tashkil qilish bilan bog'liq bo'lib, bu tushunchani u "o'zaro ta'sir tartibi" deb atagan. U ramkaning sotsiologik kontseptsiyasiga (ramka tahlili), o'yinlar nazariyasiga (strategik o'zaro ta'sir tushunchasi) hamda o'zaro ta'sirlar va tilshunoslikni o'rganishga hissa qo'shgan. Ikkinchisiga kelsak, u nutqiy faoliyatni lingvistik konstruksiyadan ko'ra ijtimoiy ko'rinish sifatida ko'rish kerakligini ta'kidladi. Metodologik nuqtai nazardan, Goffman ko'pincha ruhiy kasallikning ijtimoiy jihatlarini, xususan, umumiy muassasalar faoliyatini o'rganishda sifatli yondashuvlardan, xususan, etnografiyadan foydalangan. Umuman olganda, uning hissalar agentlik va tuzilma tafovutini ko'prik qiladigan nazariyani yaratishga urinish sifatida baholanadi - ijtimoiy konstruksiyani ommalashtirish, ramziy o'zaro ta'sir, suhbat tahlili, etnografik tadqiqotlar va individual o'zaro ta'sirlarni o'rganish va ahamiyati. Uning ta'siri sotsiologiyadan ancha uzoqqa cho'zilgan: masalan, uning ishi muloqot intizomi doirasida til va ijtimoiy o'zaro ta'sirga oid ko'plab dolzarb tadqiqotlarning farazlarini taqdim etdi. Goffman "taassurotlarni boshqarish" tushunchasini insonning og'zaki yoki og'zaki bo'lmagan tarzda atrofdagilarga maqbul qiyofani taqdim etishga urinishlari deb ta'riflagan. Bu ta'rif Goffmanning odamlar o'zlarini boshqalarga o'xshab ko'rishlari, shuning uchun ular o'zlarini tashqaridan ichkariga qaragandek ko'rishga harakat qilishlari haqidagi g'oyasiga asoslanadi. Goffman shuningdek, odamlar tomonidan maqbul tasvirlarni taqdim etishning nozik usullarini kashf etishga bag'ishlangan edi. ma'lum bir vaziyat uchun tasvirlarga zid bo'lishi mumkin bo'lgan ma'lumotlarni yashirish, masalan, tatuirovka nomaqbul bo'lgan ishga murojaat qilishda tatuirovkalarni yashirish yoki jamiyat tomonidan g'ayritabiiy deb hisoblashi mumkin bo'lgan qo'g'irchoqlarni yig'ish/bilan muloqot qilish kabi g'alati obsesyoni yashirish.

Goffman Jorj Gerbert Mead va Gerbert Blumerdan ajralib chiqdi, chunki u odamlarning o'zini qanday idrok etishini rad qilmasa ham, u haqiqiy jismoniy yaqinlik yoki o'zini o'zi shakllantiradigan "o'zaro ta'sir tartibi" bilan ko'proq qiziqdi. Boshqacha qilib aytganda, Goffman taassurotlarni boshqarishga faqat auditoriya insonning o'zini o'zi idrok etishi bilan hamohang bo'lsagina erishish mumkin deb hisoblagan. Agar tomoshabinlar kimdir taqdim etayotgan tasvirga rozi bo'lmasa, ularning o'zini-o'zi taqdim etishi to'xtatiladi. Odamlar jamiyatning ma'lum bir vaziyatda qanday harakat qilishlari kerakligi haqida o'ylashlariga asoslanib, o'zlarining tasvirlarini taqdim etadilar. Qanday harakat qilish kerakligi haqidagi qaror vaziyatni aniqlash kontseptsiyasiga asoslanadi. Ta'riflarning barchasi oldindan belgilab qo'yilgan va odamlar o'zlari bo'lgan vaziyatga mos xulq-atvorni tanlab, qanday harakat qilishlarini tanlaydilar. Goffman ham bu kontseptsiya uchun Uilyam Tomasdan foydalanadi. Tomas odamlar ma'lum bir ijtimoiy sinfda tug'ilgan va ular duch keladigan vaziyatlarning ta'riflari allaqachon ular uchun aniqlangan deb hisoblardi. Masalan. Yuqori tabaqadan bo'lgan shaxs qora galstuk ishiga borganida, vaziyatning ta'rifi shundan iboratki, ular o'zlarining odob-axloqlariga e'tibor berishlari va o'z sinflariga ko'ra harakat qilishlari kerak.

2007-yilda The Times Higher Education Guide tomonidan Goffman gumanitar va ijtimoiy fanlar bo'yicha Mishel Fuko, Per Burdieu, Entoni Giddensdan keyin va Yurgen Habermasdan oldinda eng ko'p tilga olingan mualliflar qatorida oltinchi o'rinni egalladi. va "ironik va o'zini anglab yetgan adabiy" deb ta'riflangan yozuv uslubi bilan bog'liq bo'lgan. ko'pchilik akademiklarga qaraganda. Uning uslubi akademiyada ham ta'sirli bo'lgan va akademik nashrlarda kamroq rasmiy uslubni ommalashtirgani uchun hisoblangan. Qizig'i shundaki, agar u haqli ravishda shunday deb e'tirof etilgan bo'lsa, u shu orqali akademik xulq-atvor me'yorlarini, xususan, kommunikativ harakatni qayta qurishga hissa qo'shgan bo'lishi mumkin, ehtimol ziyolilarni ularning ba'zilari uchun g'ayritabiiy ijtimoiy cheklovlardan ozod qilgan.

Uning ta'siriga qaramay, Fine va Manningning fikriga ko'ra, "uning ishini davom ettiradigan juda kam sonli olimlar" va "Goffman maktabi" ham mavjud emas; shuning uchun uning ijtimoiy nazariyaga ta'siri bir vaqtning o'zida "katta va kamtarona" bo'ldi. Fine va Manning Goffman uslubidagi keyingi tadqiqotlar va yozuvlarning etishmasligini uning uslubining tabiati bilan bog'laydi, ular uni takrorlash juda qiyin (hatto "mimika isboti") va shuningdek, uning sub'ektlarining keng baholanmaganligi bilan bog'laydilar. ijtimoiy fanlarda. Uning uslubi haqida Fine va Manning ta'kidlashicha, u yo uslubini takrorlash qiyin bo'lgan olim sifatida ko'rishga moyil, shuning uchun ham unga taqlid qilmoqchi bo'lganlar uchun qo'rqinchli yoki ishi bo'lgan olim sifatida ko'riladi. o'tish davri, Chikago maktabi va zamonaviy sotsiologlar ishini bog'laydi va shuning uchun sotsiologlar uchun ushbu guruhlarining klassiklariga qaraganda kamroq qiziqish uyg'otadi. Uning sub'ektlaridan Fine va Manning jamoat joylaridagi xatti-harakatlar mavzusi ko'pincha ahamiyatsiz va jiddiy ilmiy e'tiborga loyiq emas deb qoralanganini kuzatishadi. Shunga qaramay, Fine va Manning ta'kidlashicha, Goffman "XX asrning eng nufuzli amerikalik sotsiologi". Elliott va Tyorner uni "e'tiborli shaxs - sotsiologik tasavvurning eng yaxshi namunalarini ko'rsatish uchun kelgan qonundan tashqari nazariyotchi" va "ehtimol, birinchi postmodern sotsiologik nazariyotchi" sifatida ko'rishadi.

Xulosa. Goffmanning asosiy g'oyasi shundan iboratki, suhbatlarning aksariyati shunchaki chiziqni takrorlashdir - u buni shaxsiy tajriba yoki voqea sifatida tasvirlaydi. Biz boshqalar bilan suhbatlashganimizda, ma'ruzachining maqsadi ko'pincha har doim bir xil bo'ladi, "hozirgi vaziyatning adolatli yoki adolatsizligini isbotlash va hamdardlik, ma'qullash, oqlash, tushunish yoki qiziqtirish uchun boshqa asoslardir". Asosan, o'zaro ta'sir orqali biz faqat eshitishni, har qanday harakatni ilhomlantirmaslikni, balki kimdir tinglaganini va tushunganini bilishni xohlaymiz. Shuning uchun ko'pincha oddiy bosh qimirlatish yoki xo'rsinish suhbatda mos javob sifatida qabul qilinadi. Goffmanning ta'kidlashicha, suhbatning kaliti kundalik nutqdagi ko'plab so'zlarning maqsadini tushunish uchun juda muhimdir. Kalit, ehtimol, muloqot paytida bir necha marta o'zgarishi mumkin bo'lgan suhbat ohangi sifatida eng yaxshi tushuniladi. Kalitning o'zgarishi haqida signal berish - bu ramkalashning tez-tez sodir bo'ladigan usullaridan biri, "agar u nisbatan jiddiy tarzda biror narsani aytmog'chi bo'lsa, maxsus qavslar kiritilishi kerak bo'ladi: "Hazillashmasin", "Endi, men bunga juda jiddiyman", va boshqa shunga o'xshash teglar so'zlar oqimini bir zumda pastga tushirish vositasi sifatida zarur bo'ladi".

Goffman suhbat metaforasini sahna spektakli sifatida ishlatadi. Asarning ohangi aktyorlar tomonidan bajarilgan harakatlar tufayli spektakl davomida o'zgaradi; bu munozara qanday kalitlanganiga o'xshaydi - o'zaro ta'sir davomida har bir kishi nima deyishi yoki nima qilishidan

kelib chiqqan holda, kalit mos ravishda o'zgaradi. Shunga qaramay, parallelliklar uzoqroqqa boradi. Goffman, shuningdek, ma'ruzachi ma'lumot berganidan ko'ra tez-tez drama haqida batafsil ma'lumot beradi, deb da'vo qiladi. Ular tinglovchini hamdard bo'lishga taklif qiladi va yuqorida aytib o'tilganidek, ular ko'pincha harakat qilishga undash uchun emas, balki minnatdorchilik bildirish uchun mo'ljallangan; o'yin davomida bu odatda qarsaklar shaklida bo'ladi.

REFERENCES

1. Jiyanmurotova G.Sh. "Sotsiologiya tarixi", darslik, -Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo" 2020. 466b.
2. "Gumanitar fanlar bo'yicha kitoblarning eng ko'p keltirilgan mualliflari". Times Higher Education. 2009 yil 26 mart. *2009 yil 16-noyabrda olingan.*
3. Goffman, Erving (1974). "Ramkali tahlillar": Tajribani tashkil etish bo'yicha insho. Kembrij, MA: Garvard universiteti nashriyoti. p 500
4. Erving Goffman (1981). "Nutq shakllari", Pensilvaniya universiteti matbuoti.
5. Farfiyev B.A. "Sotsiologiya", darslik, -Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2022, 352b.
6. Ijtimoiy tarmoqlar.